

Милош Живковић*

О ПРАВНОЈ ПРИРОДИ НЕГАТИВНИХ СТВАРНИХ СЛУЖБЕНОСТИ

І. УВОД

1. О појму негативних стварних службености

Стварна службеност се у домаћој правној литератури обично дефинише као право свакодобног власника једне непокретности (повласно добро) да на одређен начин и у одређеној мери користи туђу непокретност (послужно добро) без обзира на то ко је њен власник, или *да свакодобном власнику њослужног добра забрани да се њиме у одређеном њравцу корисџи*.¹ Сличну, мада не толико разрађену дефиницију срећемо и у предратној домаћој теорији.² Најдеталнију дефиницију налазимо код Д. Стојановића: „Стварна службеност је право свагдашњег власника повласног добра да на одређен начин и у одређеном обиму користи туђу непокретност (послужно добро), или *да свагдашњем власнику њослужног добра забрани да њо добро љоџџребљава на одређени начин или да му забрани да врџи неко љраво које има као власник њослужног добра љрема љовласном добру*.“³ Напослетку, дефиницију стварних служ-

* Милош Живковић, асистент-приправник Правног факултета у Београду.

1 Видети О. Станковић у: О. Станковић – М. Орлић, *Сџварно љраво*, шесто издање, НИУ „Службени лист СРЈ“, Београд 1993, стр. 180.

2 Ж. Перић, *Сџварно љраво*, штампано по предавањима Ж. Перића, Београд 1937, стр. 266; Л. Марковић, *Грађанско љраво* – књига прва, *Оџџџи гео и Сџварно љраво*, друго издање, Народна самоуправа а.д, Београд 1927, стр. 439. Слична дефиниција налази се и у белешкама са предавања Ж. Перића и Д. Аранђеловића одржаних почев од 16. октобра 1910. године; белешке сачинио Александар Ђорђевић, студент права из Пирота (у даљим фуснотама: Ж. Перић – Д. Аранђеловић, *Белешке*).

3 Д. Стојановић, *Сџварно љраво*, девето издање, Правни факултет у Крагујевцу, Крагујевац 1998, стр. 179 (даље навођење: Д. Стојановић, *Сџварно љраво*). Чини се да Д. Стојановић проширује појам негативних службености утолико што, поред захтева власнику послужног добра да своју непокретност не користи на одређен начин, негативном службеношћу сматра и захтев власнику послужног добра да не користи неко своје право које као власник послужног добра има према повласном добру, што наизглед иде корак даље од ЗОСПО. Ово је проширење заправо привидно, јер представља исказивање исте идеје на другачији и донекле прецизнији начин.

бености даје и сам Закон о основама својинскоправних односа (даље: ЗОСПО): „Стварна службеност је право власника једне непокретности (повласно добро) да за потребе те непокретности врши одређене радње на непокретности другог власника (послужно добро) или *да захтева од власника послужног добра да се уздржава од вршења одређених радњи које би иначе имао права вршити на својој непокретности.*“⁴

Наведене дефиниције упућују на постојање две основне врсте стварних службености: позитивне стварне службености (на које се односи први део дефиниције) и негативне стварне службености (на које се односи део наведених дефиниција наглашен курзивом).⁵ Када су посреди позитивне стварне службености, њихов титулар има право да туђу ствар – послужно добро – користи или употребљава, док власник послужног добра има обавезу да трпи такво понашање имаоца службености. Код негативних службености, пак, титулар службености нема никакво посебно право према послужном добру као таквом, већ има овлашћење да његовом свакодобном власнику може забранити (или прецизније, како Закон каже, од њега захтевати) да своје добро не користи на одређени начин. Заједничка одлика стварних службености јесте да оне постоје ради неке користи коју има свакодобни власник повласног добра, или, како скраћено каже ЗОСПО, ради „потребе“ повласног добра,⁶ а не ради погодовања тачно одређеном лицу које је власник повласног добра.

Чињеница да негативне стварне службености свом титулару не дају никакво право да употребљава или користи туђу непокретност (у позитивном смислу), већ само захтев власнику послужног добра да своју непокретност у одређеном правцу не користи, наво-

4 Члан 49, ст. 1 ЗОСПО (*Сл. лист СРЈ* бр. 6/1980, 36/1990 и 29/1996). У Нацрту закона о праву својине и другим стварним правима СР Србије (објављен у *Скупштинском прегледу* број 199 од 4. децембра 1981) постоји идентична дефиниција – види чл. 187, ст. 1 тога нацрта.

5 Иако се критеријум за разликовање позитивних и негативних стварних службености чини кристално јасним, у литератури се сусрећу и написи који сведоче да је забуна могућа – види Б. Ђосић, „Право на струју у светлу права службености“, *Правни животи* бр. 10/1996, стр. 141. Тако, Б. Ђосић сматра да би тзв. службеност струје, која би се садржала у постављању водова на туђем земљишту и прикључивању тих водова на туђе, била негативна службеност, иако је прилично јасно да би она била позитивна јер овлашћује на одређено коришћење послужног добра. Забуна је проузрокована управо разноликошћу поимања стварних права – питање које ће касније бити стављено у жижу расправе.

6 Наравно, повласно добро као ствар не може имати сопствене потребе – потребе увек има његов власник – али се законодавац определио за економичност у изражавању на уштрб потпуне логичке коректности поменуте дефиниције. Сматрамо да је смисао законске формулације у томе да службеност мора постојати ради задовољења неке потребе свакодобног власника повласног добра која је везана за олакшано коришћење тог добра.

ди на потребу да се правна природа негативних стварних службености нешто детаљније проучи.

2. Постављање проблема

Неспорна је чињеница да се од римског права надаље службености изучавају као посебна врста стварних права, стварна права на туђим стварима (*iura in re aliena*). Овакво схватање заступљено је у готово свим континентално-европским правним системима – став да су службености *par excellence* стварна права готово је општеусвојен, чак и када се неким другим правним институтима (закупу, на пример) такав статус пориче.⁷

Намера изучавања у овом раду управо је провера „стварно-правности“ негативних стварних службености (ако се то тако сме рећи), уз жељу да се, кроз један институт релативно мањег значаја, одшкрину врата ка фундаменталнијим питањима теорије грађанског права, као што је питање о подели субјективних грађанских права на врсте и питање критеријума те поделе.

Дакле, план истраживања и излагања материје биће следећи: прво је покушај да се утврди шта су према преовлађујућим (и мање преовлађујућим) ставовима стварна права, затим се са том дефиницијом упоређују карактеристике негативних стварних службености. Наравно, ради поређења, мора се дати и одређење облигационих права, као традиционалног антипода стварних права, и евентуално утврдити да ли неке од особина негативних стварних службености упућују на облигационоправни карактер.

II. СТВАРНА ПРАВА

Као што је речено, први корак овог истраживања је утврђивање појма стварних права. Другим речима, која су то субјективна грађанска права стварна? Које су то карактеристике које нас опредељују да за једно субјективно право кажемо да је стварно? Анализирајмо најпре какве ставове о овим питањима нуди наша предратна и новија теорија.

Према ставу А. Ђорђевића, стварно право је „дакле, непосредна, потпуна или делимична, правна власт каквога лица над неком одређеном ствари.“⁸ Ђорђевић сматра да је суштина ствар-

⁷ Спор о правној природи закупа назива се у теорији „једним од тежих питања“ и ставови о томе су стога подељени – види М. Орлић у О. Станковић – М. Орлић, *op. cit.*, стр. 295; О. Станковић, „О подели права на апсолутна и релативна“, *Анали Правног факултета у Београду* бр. 5–6/1985, стр. 711 (даље навођење: О. Станковић, „О подели права“).

⁸ А. Ђорђевић, *Систем приватног (грађанског) права*, НИУ „Службени лист СРЈ“, Београд 1996 (оригинално дело издато 1893. и 1896), стр. 386.

ног права „овлашћење да се може непосредно (директно) утицати на ту ствар; да се, у погледу на исту, могу предузимати извесне радње, а за све то није потребна сарадња трећег лица“. У погледу апсолутности, односно *contra omnes* дејства стварних права, Ђорђевић је такође прилично категоричан: „Но апсолутност стварнога права је само редовна последица његове природе, а никако не основ или критеријум његов, јер се овај састоји у непосредном односу лица према ствари.“⁹

Судећи по белешкама са предавања из 1910. године, Ж. Перић је своје студенте учио да је стварно право „правна власт извеснога лица над извесном одређеном стварију.“¹⁰ Н. Перић, који полази од Јерингове (Ihering) интересне дефиниције субјективног грађанског права, стварним правима (која сматра подврстом имовинских права, уз тражбена и наследно) сматра она која се „односе директно на једну ствар“, која су „апсолутна, управљена према читавом свету“, за разлику од тражбених, која су „релативна, усмерена према извесном одређеном лицу.“¹¹ Према Н. Перићу, критеријум разликовања стварних и облигационих права је у њиховом предмету – „да ли је предмет тих права ствар, или нека радња, односно нерадња“. Напослетку, Н. Перић износи у свом уџбенику још једну тврдњу: „Ако према овлашћеном лицу стоји једно друго, извесно, одређено лице, или више одређених лица, од којих то овлашћено лице може тражити извесно понашање, онда је то релативно право; ако пак према овлашћеном лицу стоје сва друга неодређена лица, онда је то апсолутно право“.

М. Бартош сматра да је стварно право у субјективном смислу „овлашћење које – на основу правних правила – припада одређеном лицу да врши извесну власт над одређеном ствари“¹². У разради своје дефиниције Бартош објашњава да стварно право представља непосредну везу извесног лица према извесној одређеној ствари, одакле извлачи и тврдњу: да би неко право било матрано стварним, потребно је да се правна власт на тој ствари може вршити непосредно од њеног титулара.

Л. Марковић стварним правима сматра сва субјективна права „код којих је садржина воље правног субјекта испуњена влашћу на једном економском, материјалном добру.“¹³ Донекле специфичан начин Марковићевог изражавања последица је схватања субјективног права као законом признате воље, чији је он био присталица,

9 Развијајући ову поставку, Ђорђевић се није либио да тврди „да и стварно право може, изузетно, не бити апсолутно“.

10 Ж. Перић – Д. Аранђеловић, *Белешке*, стр. 41; Ж. Перић, *op. cit.*, стр. 1.

11 Н. Перић, *Основи грађанског права – Описи гео*, Геца Кон, Београд 1922, стр. 66 и даље.

12 М. Бартош, *Табуи стварног права*, Београд 1932, стр. 1.

13 Л. Марковић, *op. cit.*, стр. 93.

а суштина изложеног става своди се такође на непосредну власт на одређеној ствари као битно одређење стварног права. Уз то, Марковић наводи и два супротстављена схватања стварних права: оно чији је представник велики немачки правник Виндшајд (Windscheid), и према коме је суштина стварног права овлашћење његовог титулара према свим трећим лицима да се уздрже од ометања стварног права, дакле једно негативно овлашћење *contra omnes*; и друго, чији је главни представник не мање велик правник Дернабург (Dernburg), према коме је суштина стварног права непосредна власт на ствари, дакле једно позитивно овлашћење уперено управо на ствар, а тек посредно и на сва трећа лица. Иако се трудио да остане вредносно неопредељен, чини се да Марковић ипак нагиње другом, Дернабурговом схватању, јер тврди да оно „боље одговара спољној или видљивој страни стварних права“. Стога се сме закључити да је, бар што се предратне домаће правне теорије тиче, преовлађујуће схватање о стварним правима било да су то субјективна грађанска права која своје титулару пружају одређену меру непосредне власти на одређеној ствари.

При том, сви аутори напомињу да је предмет стварних права увек индивидуално одређена телесна ствар, односно ствар у ужем грађанскоправном смислу.¹⁴

Послератна теорија грађанског права ослањала се у знатној мери на предратну традицију, али је идеологија новог друштва ипак пресудно утицала на усвајање неких од традиционалних ставова у погледу појма стварног права. Тако, професор Андрија Гамс објашњава да „по типичним буржоаским теоријама, субјективно право као власт може да буде управљено и према стварима, а то значи да може постојати однос не само између лица међусобно него и између лица и ствари“,¹⁵ што није у складу с марксистичким погледом на свет (који је у центар поимања друштва стављао друштвене односе, дакле односе између људи, и чија је срж била управо у анализи својине као друштвеног односа, а не „најапсолутније власти на ствари“), па се стога у социјалистичкој теорији мора одбацити. Професор Гамс прихвата једно такође „традиционално буржоаско“, Виндшајдово схватање, модификовано унеколико владајућом идеологијом, тако да није реч о стварању револуционарно новог, „социјалистичког“ поимања стварних права. Према схватању професора Гамса, „стварна права су она апсолутна права која за свој непосредни предмет имају ствари“,¹⁶ а апсолутна права су

14 Под ужим грађанскоправним појмом ствари у овом раду се подразумевају делови материјалног света који могу бити у људској власти и над којима може постојати право својине.

15 А. Гамс, *Увод у грађанско право – ошшии део*, „Научна књига“, Београд 1952, стр. 145.

16 А. Гамс, *op. cit.*, стр. 181.

она која делују *contra omnes*, где број обавезних лица није унапред одређен, где је њихова обавеза увек негативна, тј. обавеза неометања титулара у вршењу свог права, где однос титулара и обавезног лица није унапред одређен, где обавеза одговара субјективном праву као таквом, а не поједином овлашћењу из субјективног права, и где се обавеза не састоји у имовинском давању. При том се предмет (објект) субјективног права схвата као „оно на шта је право уперено, на чему или у чему се оно остварује“. Овај основни приступ, изнет у уџбенику из 1952. године, аутор није мењао ни у каснијим издањима,¹⁷ тако да се може рећи да је тај став био преовлађујући у теорији током 45 година постојања социјалистичке, „велике“ Југославије. Дакле, стварно право тада није схватано као правна власт на ствари, већ као правни однос према свим трећим лицима, којима се намеће негативна обавеза да титулара не ометају у вршењу права. Разумљиво, исти став налазимо и у *Основима стварног права* професора Гамса,¹⁸ с тим што је у уводном делу уџбеника, који се бави појмом стварног права, целокупан проблем представљен знатно „мекше“ и са више разумевања за могућност аргументоване одбране и супротног становишта.

Исто полазно полазиште (схватање субјективног грађанског права као правног односа, тј. друштвеног односа регулисаног правом, при чему у појам права улази како овлашћење тако и обавеза) срећемо и код Д. Стојановића,¹⁹ мада у знатно измењеном облику, лишено већине идеолошких претпоставки таквога става. Стојановић истиче и оно што назива „унутрашњом страном“ стварног права, а то је заправо непосредна власт на ствари, и критички се односи према схватању о стварним правима посматраним искључиво као однос између лица.²⁰ С друге стране, у уџбенику *Стварно право* објављеном нешто доцније,²¹ Стојановић чврсто стоји на класичном становишту да је стварно право оно које свом титулару даје непосредну власт на одређеној ствари. Штавише, апсолутност стварних права (њоме узрокована обавеза уздржавања свих трећих лица) схвата се у том уџбенику не као обележје појма самог стварног права, већ као последица суштине стварних права. На тај начин се и Стојановић практично вратио у токове правне теорије прекинуте ратом и социјалистичком револуцијом, и тиме значајно

17 Последње измењено и допуњено издање доступно аутору овог рада било је 16. издање из 1991. године, у коме се као коаутор појављује и Љ. Ђуровић.

18 А. Гамс, *Основи стварног права*, пето издање, „Научна књига“, Београд 1968, стр. 1 (даље навођење: А. Гамс, *Стварно право*).

19 Д. Стојановић, *Увод у грађанско право*, девето издање, Драгољуб и Срђан Стојановић, Београд 1996, стр. 139 и даље (даље навођење: Д. Стојановић, *Увод у грађанско право*).

20 Д. Стојановић, *Увод у грађанско право*, стр. 151 и 152.

21 Д. Стојановић, *Стварно право*, стр. 1.

допринео стварању нових генерација правника који неће бити оптерећени идеолошким догмама.

О. Станковић такође стоји на становишту да је „суштина субјективног стварног права у непосредној правној власти на одређеној ствари“,²² те да је негативна обавеза свих трећих, тј. *contra omnes* дејство стварних права, само рефлекс такве суштине стварног права. Исти став Станковић је изнео и у Уводу у грађанско право,²³ а узимајући у обзир да се поменути коауторски уџбеници О. Станковића већ дужи низ година користе на Правном факултету Београдског универзитета, може се рећи да је овакав став сада усвојен међу великом већином правника у нашој земљи.

За потребе овог рада прихватиће се став да су стварна субјективна права она која свом титулару пружају одређена овлашћења према самој ствари као таквој, а трећим лицима налажу да се уздрже од ометања титулара у вршењу тог његовог права. Стварна права су она субјективна грађанска права која свом титулару обезбеђују одређену меру непосредне власти (од трећих неометану) на (одређеној) ствари.²⁴

III. „СТВАРНОПРАВНОСТ“ НЕГАТИВНИХ СТВАРНИХ СЛУЖБЕНОСТИ

Позабавимо се сада карактеристикама негативних стварних службености у светлу претходних разматрања о одређењу појма стварних права. Као што је речено, суштина негативне стварне службености (за коју је „школски пример“ римска службеност *altius non tollendi*) јесте у овлашћењу њеног титулара да од свакодобног власника послужног добра захтева да са својом непокретношћу не чини нешто што би иначе смео да чини. Да ли је једно такво овлашћење стварноправно?²⁵

Већ сама стилизација ЗОСПО, која говори о „захтеву“ титулара према неком лицу, индицира да, упркос укорененом стано-

22 О. Станковић у: О. Станковић – М. Орлић, *op. cit.*, стр. 1, такође и у О. Станковић, „О подели права“, стр. 710.

23 О. Станковић у: О. Станковић – В. Водинелић, *Увод у грађанско право*, треће издање, „Номос“, Београд 1996, стр. 108.

24 Слично одређење садржи и одредница СТВАРНА ПРАВА у *Лексикону грађанског права*, „Номос“, Београд 1996, стр. 690 (даље навођење: *Лексикон*).

25 У литератури постоји и став: „Из ове законске дефиниције јасно произилази да је стварна службеност стварно право на туђој ствари“ (мисли се на дефиницију из ЗОСПО). Ова тврдња, међутим, није на конкретном месту поткрепљена никаквом аргументацијом, а једно такво „произилажење“ свакако није „јасно“ и неспорно – види Е. Карајовић, „Прилагођавање стварних службености савременим променама“, *Правни живои* бр. 10/1996, стр. 125.

вишту да су све службености стварна права, ситуација није сасвим неспорна и јасна. Наиме, какву то „непосредну власт“ на послужном добру пружа свом титулару негативна стварна службеност? Полазећи од својинских овлашћења, која представљају „највишу, у границама закона, власт на ствари“,²⁶ можемо да приметимо да негативна службеност не овлашћује ни на једно од својинских овлашћења према послужном добру.²⁷ Наиме, позитивне стварне службености овлашћују свог титулара на изванредан вид коришћења, употребе послушног добра, који је као такав заправо један сегмент својинског овлашћења које титулар има на туђој ствари и које власник послушног добра мора да трпи. Садржина овлашћења из негативне стварне службености, напротив, неодољиво асоцира на облигацију која се састоји *in non faciendo*. Код негативне стварне службености нема овлашћења непосредног предузимања извесних радњи на самој ствари (као код стварних права), већ постоји захтев, уперен ка одређеном лицу (власнику послушног добра) да своју ствар не користи на одређени начин. Такав један захтев сасвим лагодно може бити садржина права из некаквог уговора, у коме се, примера ради, лице А обавезује лицу Б да, за новчану накнаду,

26 Латински *plena in re potestas*; одредница ПРИВАТНА СВОЈИНА у *Лексикону*, стр. 564; Ж. Перић – Д. Аранђеловић, *Белешке*, стр. 43; Ж. Перић, *op. cit.*, стр. 13; Л. Марковић, *op. cit.*, стр. 332; М. Бартош, *op. cit.*, стр. 167; О. Станковић у: О. Станковић – М. Орлић, *op. cit.*, стр. 56; Д. Стојановић, *Стварно право*, стр. 40. Супротно: А. Гамс, *Стварно право*, стр. 32, а за приватну својину исто, стр. 57; А. Гамс, *Својина*, треће издање, „Научна књига“, Београд 1991, стр. 74 и даље. Ставови А. Гамса поглавито су супротни изнетом класичном ставу стога што је он својину проучавао и са других становишта, превасходно економског, социолошког и филозофског, и то кроз идеолошку призму (наметнутог) марксистичког учења. Наравно, без обзира на одабрано становиште, и у цитираним радовима А. Гамса постоји тврдња да је својина у чисто правном смислу *plena in re potestas*, али је њој одузет појмовни, суштински значај, који је придаван другим карактеристикама својине.

27 При том се не губи из вида ни схватање о *non usus*-у, „неупотреби“ тј. „некоришћењу“, коју поједини аутори такође сматрају особеним својинскоправним овлашћењем. „Le droit de *ne pas jouir* du bien, de le laisser *inexploité*, doit aussi être compris dans l'expression [*'jouissance'*], прим. М. Ж]“ – Jean Carbonnier, *Droit civil*, Tome II Les Biens et les Obligations, Partie I, Les Biens, Париз 1957, стр. 77. Јер, и када се узме да је некоришћење неке ствари својинско овлашћење, захтев другом лицу да у погледу неке његове ствари не чини нешто на шта иначе има право – свакако није својинско овлашћење. Било би беспредметно говорити о томе да негативна стварна службеност представља секторско својинско овлашћење само због тога што њен титулар није овлашћен да употребљава послужно добро, сматрајући то „овлашћење на неупотребу“ *non usus*-ом у смислу својинског овлашћења, јер тада би се за свако лице могло рећи да је титулар секторског својинског овлашћења „некоришћења“ у погледу свих ствари на којима нема стварноправно овлашћење коришћења и истовремено има захтев према њеном власнику да се уздржи од неког чињења на које га својина иначе овлашћује. Проблем је у томе што негативна стварна службеност није уперена непосредно на ствар, већ на лице – њеног свакодневног власника – и отуд она по овлашћењу није дериват својине, тј. својинских овлашћења.

не подиже своју кућу више од два спрата (што садржински одговара службености *altius non tollendi*). Не дефинише ли се облигационо субјективно право као овлашћење да се од одређеног лица тражи да нешто дâ, учини, или се уздржи од чињења?²⁸ Па, када је већ тако, нису ли онда негативне стварне службености облигациона права? И како је могуће да кроз толике векове правна теорија једногласно негативне стварне службености сматра стварним правима, а ето, сасвим је једноставно извести аргументацију да оне заправо спадају у облигациона права?

Изведена аргументација (да су негативне стварне службености по својој природи облигационе) има један крупан недостатак, једну крупну чињеницу која није узета у обзир, а то је *contra omnes* дејство негативне стварне службености. Наиме, наше наведено лице Б које је лицу А платило да не зида кућу више од два спрата, неће имати никакав захтев према (савесном) лицу В, које је од лица А у међувремену купило двоспратницу (и решило да, „ударивши плочу“, зида и трећи спрат). Разлог за тако нешто је управо у релативном (*inter partes*) дејству облигација, јер је за лице В уговор између лица А и Б једна *res inter alios acta*.²⁹ С друге стране, титулар службености *altius non tollendi* моћи ће своје право да истакне и према сваком ко прибави послужно добро, јер службеност делује *contra omnes*, односно, како се то обично каже, према „свакодобном“ власнику послужног добра. Поред овог аргумента, у прилог „стварноправности“ негативних стварних службености постоји још један, који се не сме губити из вида – а то је чињеница да и негативне стварне службености постоје зарад „потребе повласног добра“, односно потребе свакодобног власника повласног добра у вези са олакшаним коришћењем тога добра.³⁰ Облигација, начелно, увек постоји зарад задовољења неког (имовинског) интереса повериоца, без икаквог ближег одређења тог интереса или његовог

28 Одредница ОБЛИГАЦИЈЕ у *Лексикону*, стр. 422; Л. Марковић, *Облигационо право*, НИУ „Службени лист СРЈ“, Београд 1997, стр. 27; С. Перовић, *Облигационо право*, књига прва, пето издање, НИУ „Службени лист СФРЈ“, Београд 1981, стр. 7 и даље.

29 Речима великог Валтазара Богишића: „Што два углаве трећег не веже“, члан 1025 Општег имовинског законика за Књажевину Црну Гору од 1888. године.

30 Овај аргумент истиче Иван Ђепулић, који сматра да је и „пасивно стање, услед кога не смије нетко нешто учинити“ посебан вид употребе, те да стога и код негативних стварних службености имамо случај употребе послужног добра од стране титулара службености – И. Ђепулић, *Систѐм оићез љривајиноџ љрава*, Загреб 1925, стр. 246. Овде је реч о томе да се чињеница да свака, па и негативна стварна службеност треба да служи за потребе повласног добра (а не његовог конкретног власника), изједначава са појмом употребе као својинскоправног овлашћења, чега код негативних стварних службености једноставно нема. Ђепулићево резонување заправо се наслања на схватање о *non usus*-у као својинском овлашћењу које би имао титулар негативне стварне службености. О *non usus*-у види фусноту 27.

везивања за било шта изван саме личности повериоца.³¹ Управо због ове особине постоји и категорија „неправе стварне службености“,³² под којом се подразумева овлашћење садржински идентично некој стварној службености али успостављено у корист тачно одређеног лица (а не свакодобног власника повласног добра), при чему се према решењу Аустријског грађанског законика у случају сумње претпоставља да је посреди „права“ стварна службеност, па је на ономе који тврди да је ова „неправа“ да то и докаже.³³

Дакле, у складу с наведеним, произлази да негативне стварне службености немају облигационоправни карактер, а пошто извесно немају ни сасвим стварноправни, изгледа да им је правна природа мешовита, „облигационо-стварноправна“: облигациона у погледу садржине овлашћења, а стварноправна у погледу *contra omnes* дејства и услова да морају служити потребама свакодобног власника повласног добра. Може ли се нешто основано приговорити оваквом ставу? Сматрам да може.

1. О *contra omnes* дејству као елементу стварноправности негативних стварних службености

Суштина изложених разматрања показује се, између осталог, у чињеници да се једно субјективно право огледа како у овлашћењу које собом носи тако и у тзв. дејству које има према трећим лицима. Тако, стварно право је у овлашћењу непосредна власт на одређеној ствари а у дејству према трећима је апсолутно, за разлику од облигационог права које је у овлашћењу захтев одређеном лицу да испуни неку престацију а у дејству је релативно, односно нема дејства према трећим лицима. Да ли је изнета тврдња у потпуности тачна? Показаће се да, иако *grosso modo* тачна, ипак није сасвим коректна.

Сматрам да би суштина ствари била јаснија када би се раздвојило овлашћење које субјективно право пружа, и које условно, за потребе овог рада, можемо назвати *садржина*, од могућности истицања сопственог субјективног права према осталим, трећим лицима, које опет условно и за потребе рада називамо *сујројсџав-*

31 На овом месту умесно је напоменути да је „потреба повласног добра“ специфичан вид интереса. Наиме, „интерес“ је знатно шири појам од „потребе“, која по правилу сужава субјективним правом заштићени интерес на ниво индивидуалних потреба титулара, или потреба титулара са његовом породицом (нпр. код личне службености уживања, *usus-a*). Међутим, као што ћемо видети, везаност интереса који се штити негативном стварном службеношћу за „потребе повласног добра“ не утиче на њену стварноправну квалификацију, јер природа заштићеног интереса није критеријум поделе права на стварна и облигациона.

32 О. Станковић у: О. Станковић – М. Орлић, *op. cit.*, стр. 186.

33 Види § 479 ABGB.

љивости.³⁴ Према томе, могло би се рећи да се садржина стварних права исцрпљује у односу према одређеној ствари („непосредна власт“), а садржина облигационих у захтеву према одређеном обавезном лицу (захтев одређеном лицу да нешто да, учини или не учини оно на шта има право). С друге стране, већина стварних права могу се супротставити свим трећим лицима (доцније ће бити објашњено да постоје и нека која се не могу „аутоматски“ супротставити свима), али и облигациона права се могу суiprovisавити – додуше ограничено, само оним трећим лицима која за њихово постојање знају (начело савесности и поштења у облигационом праву).³⁵ Дакле, тврдња да облигациона права немају никакво дејство према трећим лицима није сасвим и увек тачна, баш као ни тврдња да сва стварна права нужно и појмовно морају бити супротстављива *contra omnes*. На тај начин, истини за вољу, традиционална *summa divisio* свих субјективних права на апсолутна и релативна права може доћи у питање, јер могућност супротстављања (оно што се обично назива дејство) не би била основни критеријум поделе. Чини ми се да би раздвајање тзв. *садржине* и тзв. *суiprovisављивости* донекле поједноставило класификацију субјективних грађанских права и схватање суштине сваког од њихових типова. Не говори ли највећи број аутора, цитираних у одељку о појму стварних права, да је *contra omnes* особина стварних права само последица њихове суштине, што значи одређени обим непосредне власти на ствари? Појам супротстављивости свакако је лакше конструисати за облигациона права, јер је њихова суштина захтев према одређеном лицу, а у погледу трећих лица се на основу облигације не може тражити да је испуне, већ само да је не повреди (и то под условом да за њу знају). Дакле, суштина супротстављивости није у томе да се од свих лица којима се облигација може супротставити може захтевати испуњење облигације, већ да се од свих таквих лица може тражити да својим активностима не чине њену повреду. Управо та суштина супротстављивости јесте оно о чему се код стварних права говори као о *contra omnes* дејству, јер такво дејство стварних права управо значи да сва трећа лица не смеју да их повреди. Дакле, *contra omnes* особина није *садржина* стварних права, већ представља њихову (општу) супротстављивост. Стварна права могу се схватити као овлашћење предузимања аката

34 О појму супротстављивости види М. Орлић, коментар уз члан 591. Закона о облигационим односима у: С. Перовић (главни редактор), *Коментар Закона о облигационим односима* – II књига, „Савремена администрација“, Београд 1995, стр. 1063 и даље (даље навођење: С. Перовић, *Коментар*). Занимљиво је да се у расправама о повреди облигације најчешће има у виду само могућност повреди од стране дужника, док се треће лице као могући повредилац уопште не узима у обзир – види Б. Лоза, „Повреда облигације“, *Правни животи* бр. 10–12/1988, стр. 1603–1610.

35 М. Орлић у: С. Перовић, *Коментар*, стр. 1065.

непосредне власти на ствари, и она се као таква, начелно, могу супротставити свима.

Из става да *contra omnes* дејство није суштина већ последица суштине стварних права, произлази и могућност заступања става да постоје и стварна права која не делују *contra omnes*, односно која нису супротстављива свим трећим лицима.³⁶ Примера ради, уговорено право коришћења пута које није уписано у земљишне књиге као стварна службеност (дакле, уопште није стварна службеност) не би се могло супротставити савесном прибавиоцу оптерећене непокретности (а такав прибавилац је онај који не зна, а могуће је то проширити и на онога који према околностима није морао знати, за постојање права пута, односно уговора на коме се то право заснива). С друге стране, од тренутка почетка извршења уговора (односно од тренутка кад титулар права пута стекне државину), његово би право без сумње могло да се подведе под појам „одређеног обима непосредне власти на ствари“, што је суштинско одређење за стварна права. Истовремено, постојала би нека облигациона права која делују *contra omnes*, на пример: негативне стварне службености. Оне су, по природи, облигационе, јер се састоје у захтеву упереном на одређено лице³⁷ да не чини нешто на шта би иначе имао право, што је типично за негативне облигације, а могу се супротставити свима јер су уписане у земљишне књиге, и стога се сматра да су сва трећа лица у погледу њиховог постојања несавесна тј. знају да оне постоје (исто важи и за реалне терете).³⁸

Следеће питање које се нужно намеће јесте питање због чега су стварна права по правилу супротстављива свима, а облигациона то нису, већ се тражи додатни услов да треће лице зна за постојање права (или да за њих према околностима мора знати)? Следствено

36 Овде је битно да наведена претпоставка о стварном праву које не делује *contra omnes* није изричито поменута у одређењу супротстављивости које наводи М. Орлић. Од коришћене литературе таква претпоставка налази се у делу А. Ђорђевића (види фусноту 8) и у цитираном чланку О. Станковића, „О подели права“, стр. 710 и 711.

37 Одређење тог лица није потпуна индивидуализација, као кад би се навело његово лично име, али је сасвим прецизно одређење и својство власника послужног добра, јер је увек посреди једно лице или више лица у заједници – код сусвојине или заједничке својине.

38 О појму реалних терета види РЕАЛНИ ТЕРЕТ, одредница у *Лексикону*, стр. 614 и Д. Стојановић, *Сиварно право*, стр. 196. О (облигационој) правној природи реалног терета види О. Станковић у: О. Станковић – М. Орлић, *op. cit.*, стр. 4. Занимљиво је да О. Станковић сматра да су реални терети облигационог карактера јер обавезују на *чињење*, док се код негативних службености о облигационом карактеру не говори ни у назнакама, мада је једина разлика то што оне обавезују на *нечињење* власника послужног добра. Критеријум чињења и нечињења битан је за одређење да ли је посреди службеност или реални терет (или евентуално суседско право), али не и за одређење да ли је неко право облигационо или стварно.

томе, поставља се и питање основа супротстављивости, односно разлога због кога супротстављивост уопште постоји.

Сматрам да одговор на прво питање лежи у публицикету стварних права, који неки од аутора и изричито наводе као једну од њихових основних особина.³⁹ Тако, Д. Стојановић тврди да је „због апсолутног дејства стварних права потребно... да сва трећа лица знају да одређено право припада одређеном субјекту“, па се „стога појављује потреба да се стварна права споља обележе и маркирају – потребан им је публицикет“. Овај став Стојановића могуће је и изокренути, па рећи да стварна права имају *contra omnes* особину („апсолутно дејство“) управо због тога што та права, за разлику од облигационих, имају особину публицикета. Овде је питање шта је узрок а шта последица – је ли публицикет стварних права узрок њихове *contra omnes* супротстављивости, или је њихова *contra omnes* супротстављивост узрок њиховог публицикета? Сматрам да се оба става могу аргументовано бранити, али да претежу аргументи у корист става да је публицикет узрок опште супротстављивости стварних права. Наиме, стварна права, будући да подразумевају већи или мањи обим непосредне, фактичке власти на ствари, нужно су праћена публицикетом, оличеним у државини. Публицикет се код непокретних ствари остварује уписом у регистре непокретности. Овакав вид публицикета успостављен је, међутим, пре свега из техничких разлога,⁴⁰ пошто је због ограничености броја непокретних ствари тако нешто могуће, и због чињенице да су непокретне ствари историјски имале већи значај, и по правилу биле вредније од покретних (што је оправдавало увођење регистра непокретности зарад повећања правне сигурности). Чињеница државине релевантна је и у односу на непокретне ствари, што показује да су регистри непокретности само посебан вид обезбеђења потпунијег публицикета, а не потпуна замена за државину као вид публицикета стварних права.⁴¹ Могуће је рећи да би стварна права, будући овлашћења за вршење непосредне власти на ствари, имала публицикет све и да немају *contra omnes* супротстављивост, што упућује на чињеницу да је публицикет узрок опште супротстављивости, а не обратно. С друге стране, негативне стварне службености имају *contra omnes* супротстављивост, али пошто не подразумевају државину као вид публицикета, такво дејство добијају само ако су уписане у регистар непокретности (као сред-

39 Д. Стојановић, *Стварно право*, стр. 3.

40 Број покретних ствари и њихова разноврсност чине немогућим да се за њих, сем изузетно (за бродове и ваздухоплове), воде посебни регистри.

41 О значају чињенице државине за непокретне ствари види М. Орлић у: О. Станковић – М. Орлић, *op. cit.*, стр. 332 и даље.

ство публицитета). Другим речима, што се стварних права тиче, *contra omnes* супротстављивост је незамислива у случају непостојања публицитета, управо стога што је публицитет основ такве супротстављивости. У противном би неко лице могло бити правно везано нечим за чије постојање нити зна нити мора знати, нечим што може бити и последица воље једног или више лица која он и не познаје, а то се противи како основним постулатима и начелима грађанског права тако и здравом разуму. С друге стране, чињеница да стварна права одликује публицитет доводе до тога да се за већину тих права претпоставља, понекад необориво, да сва трећа лица знају за њихово постојање. Примера ради: својина, као најтипичније стварно право, има особину која се назива правом следовања управо захваљујући оваквој претпоставци – право следовања означава могућност власника да своје право својине супротстави свакоме код кога се његова ствар нађе⁴² управо због тога што се узима да то лице зна да постоји право својине које је повредило (или да бар зна да својина не припада њему). Ако је то лице савесно, право му пружа могућност стицања својине од невласника или одржајем (под одређеним условима, наравно), што индицира да поменута претпоставка није нужно необорива. Општа супротстављивост стварних права, као последица њиховог иманентног публицитета, ствара захтев титулара стварног права да му одређено треће лице, које га је у вршењу његовог права ометало, омогући даље несметано вршење сопственог права (било тако што ће му одузету ствар вратити, било тако што ће престати да га омета у вршењу права). Овај захтев, пак, не треба поистовећивати са стварним правом као таквим (јер оно се састоји у непосредној власти на ствари), он је специфично овлашћење чија је сврха омогућавање несметаног вршења стварног права, и као такав настаје супсидијарно, тек у случају повреде стварног права.⁴³ Захтев је управо практична последица супротстављивости код стварних права.

Код облигационих права не постоји никакав публицитет у смислу државине, баш због тога што је њихова суштина у захтеву одређеном лицу за одређену престацију. Чињеница да се поједини уговори пријављују или региструју код неких државних органа по административноправним прописима (нпр. обавеза пријаве спољнотрговинског посла, обавеза регистрације уговора о страним улагањима) нема значај публицитета у смислу грађанског права (тј.

⁴² Одредница СТВАРНА ПРАВА, *Лексикон*, стр. 690 и 691; О. Станковић у: О. Станковић – М. Орлић, *op. cit.*, стр. 3.

⁴³ Овде је реч о тзв. правнозаштитном захтеву (Anspruch-у) који је у правну теорију увео Виндшајд – о томе више у А. Гамс са Љ. Ђуровић, *Увод у грађанско право*, XVI издање, „Номос“, Београд 1991, стр. 81.

не сматра се да сва лица знају за облигације настале из пријављених односно регистрованих уговора). Стога није могуће конструисати општу супротстављивост облигационих права. Облигациона права могу се супротставити само оним лицима која за њихово постојање знају.⁴⁴ Изузетно, ако се таква права односе на захтеве за неку престајацију везано за непокретност и ако се могу уписати у земљишне књиге, па се такав упис изврши, онда се и такве облигације могу супротставити свим трећим лицима (јер је остварен услов публицитета).

Напослетку, покушајмо да дамо одговор и на друго постављено питање, оно о основу и разлогу постојања супротстављивости. На питање о основу супротстављивости одговор је заправо већ дат у претходном разматрању – срж супротстављивости је чињеница да лице коме се неко право, било оно стварно или облигационо, супротставља, зна (или мора да зна) за његово постојање. За већину стварних права сам закон уводи претпоставку да сва трећа лица знају за њихово постојање – тако је са својином, заложним правом на покретним и непокретним стварима, са стварним и личним службеностима, закупом, као и свим тзв. књижним правима (која су по природи стварноправна, тј. овлашћују на неки вид непосредне власти на ствари на коју се односе), односно са стварним правима која се као терети могу уписати у одговарајуће регистре – али као што смо видели код примера својине, чак ни та претпоставка није у сваком случају необорива.⁴⁵ С друге стране, постоји и право послугопримца из уговора о послузи,⁴⁶ које је по својој природи стварноправно (бесплатна употреба ствари), а за које законска претпоставка да сва трећа лица знају за његово постојање није прописана. Што се облигационих права тиче, код

44 Захтев да за облигационо право треће лице мора ЗНАТИ, односно да није довољно да за њега према околностима мора знати, изричито је прописан чланом 593 Закона о облигационим односима као услов супротстављивости трећем лицу (доцнијем прибавиоцу ствари која је предмет закупа) за основно облигационо право закупца из уговора о закупу – право да захтева да му закуподавац преда ствар. Применом аналогије ово правило могло би да добије општи карактер, али није незамисливо ни решење по коме би се са критеријумом „ЗНА“ изједначио и критеријум „по околностима МОРА ЗНАТИ“, што је у пракси заправо исто јер је готово немогуће доказати да је неко нешто знао, па се заправо доказује да није могао да не зна.

45 Супротно од тога, примера ради, у случају регулисаном чланом 591 ЗОО, та претпоставка је необорива – види М. Орлић у: С. Перовић, *Коментар*, стр. 1067.

46 О уговору о послузи види С. Перовић, *op. cit.*, стр. 692–707; Мирса Мијачић, *Облигациони уговори*, „Савремена администрација“, Београд 1988, стр. 118–123; М. Константиновић, *Облигације и уговори – Скица за законик о облигацијама и уговорима*, Београд 1969, чланови 560–571; Чланови 305–311 Швајцарског законика о облигацијама; Чланови 265–270 Општег имовинског законика за Књажевину Црну Гору; Параграфи 582–592 Грађанског законика за Књажевину Србију; Параграфи 971–982 Општег грађанског законика Аустрије.

њих претпоставка да сва трећа лица знају за њихово постојање важи само у случају да облигационо право може да се упише у одговарајући јавни регистар (што је сразмерно сасвим мали број), док у погледу већине облигација таква претпоставка не постоји, па онај ко тврди да је неко лице знало за постојање права, мора то и да докаже (што му значајно отежава процесну позицију у евентуалном спору). Што се, пак, разлога постојања супротстављивости као посебне особине субјективних грађанских права тиче, сматрамо да је довољно објашњење које даје М. Орлић, а то је да „сва субјективна права траже одређено поштовање, не само стварна права“.⁴⁷ Дакле, у суштини је сваког правног поретка да се сва субјективна права морају поштовати (јер какво је то право ако се може без последица повређивати), односно да се њихов титулар не сме спречавати или ометати у њиховом вршењу.⁴⁸ Услови под којима ће повреда права изложити повредиоца неком захтеву титулара варирају од врсте субјективног права у питању, а суштински услов је да онај на кога је уперен захтев зна за постојање права које је повредио.

Отуд произлази да општа супротстављивост, односно *contra omnes* дејство негативних стварних службености, не мора нужно бити аргумент у прилог њиховој стварноправној природи. Ако се усвоји премиса да постоје облигациона права која су супротстављива према несавесним лицима, те да се негативне стварне службености стичу уписом у земљишне регистре, чиме уједно сва трећа лица постају несавесна у погледу знања за чињеницу да оне постоје, онда се овај конкретан аргумент у прилог стварноправном карактеру негативне стварне службености може побити – негативна стварна службеност била би облигационо право које се може супротставити *contra omnes*.

2. О „служењу потребама повласног добра“ као аргументу стварноправности негативних стварних службености

Једно од битних појмовних одређења стварних службености, које је нашло места и у тексту ЗОСПО, јесте да стварна службеност мора постојати „за потребе“ повласног добра. Тиме се, наравно, жели рећи да стварна службеност не сме служити задовољењу потреба само неког конкретног власника повласног добра, већ сваког лица које буде у тој позицији. Везаност сврхе службености за повласно добро, а тек преко њега за његовог власника, истиче се као један од аргумената стварноправности стварних службености. Покушајмо да анализирамо тај аргумент нешто подробије.

⁴⁷ М. Орлић у: С. Перовић, *Коментар*, стр. 1065.

⁴⁸ У том смислу и В. Водинелић у: О. Станковић – В. Водинелић, *op. cit.*, стр. 226.

Субјективна грађанска права, по својој дефиницији, служе задовољењу интереса свог титулара.⁴⁹ Интерес као појмовно одређење субјективног грађанског права први је нагласио немачки правник Јеринг, који је субјективна права схватао као правно заштићене интересе. Иако свођење субјективног права само на интерес који се њиме штити није сасвим коректно и далеко је од општеприхваћеног, многи аутори после Јеринга у појам субјективног права укључују и интерес, као мотив за признање субјективног грађанског права.⁵⁰ Дакле, неки интерес титулара, као циљ који се правом жели заштитити, постоји код свих субјективних грађанских права.

Чињеница је да су стварне службености, значи и оне негативне, по интересу који се њима штити на одређен начин везане за повласно добро. Међутим, исто тако сматрамо чињеницом да ниједна од постојећих класификација субјективних грађанских права није изведена према критеријуму интереса који се одређеним субјективним грађанским правом штите. Стога из прве наведене чињенице не произлази стварноправна природа негативних стварних службености, из посве једноставног разлога: обележја интереса који се неким субјективним правом штите нису релевантна за поделу грађанских права на стварна и облигациона. Везаност интереса који се негативним стварним службеностима штити и повласног добра доиста упућује на „стварноправност“ негативних стварних службености, али такав закључак не може издржати детаљнију анализу. Према постојећем ставу, „стварноправност“ неког субјективног грађанског права произлази из чињенице да то право овлашћује титулара на одређени обим непосредне власти на ствари и да има тзв. „*contra omnes* дејство“ (оно што је у овом раду названо „*contra omnes* супротстављивост“). Везаност интереса који се правом штити за одређену ствар није нужно појмовно одређење свих стварних права – напротив, оно се у виду везаности потребом повласног добра (као специфичним интересом) среће само код стварних службености (а у виду везаности потребом титулара и његових укућана код личне службености *usus*) – тако да се та чињеница не може користити у прилог тези да су негативне стварне службености по природи стварноправне. Дакле, везаност интереса

49 О. Станковић у: О. Станковић – В. Водинелић, *op. cit.*, стр. 101 – „Субјективна грађанска права су правни прерогативи (овлашћења, правне власти) признати објективним правом правним субјектима (физичким и правним лицима) у циљу задовољења разних њихових интереса.“

50 Такође и А. Гамс – Љ. Ђуровић, *Увод у грађанско право*, XVI издање, Београд 1991, стр. 86; Д. Стојановић, *Увод у грађанско право*, стр. 144. Занимљиво је да оба аутора полазе од схватања субјективног права као правног односа, дакле другачије од наших предатних писаца и О. Станковића, али и у тој концепцији интерес улази у појам субјективног права.

који се штити за повласно добро јесте критеријум на основу кога ће се одлучивати да ли неко субјективно право јесте стварна службеност или није, а не и критеријум на основу кога ће се одређивати правна природа стварних службености. Ако неко овлашћење које садржински одговара негативној стварној службености постоји зарад заштите интереса који није у вези с „повласним добром“, оно уопште неће бити стварна службеност, следствено томе неће моћи да се упише у одговарајуће регистре, а по природи ствари биће знатно теже супротставити га доцнијем прибавиоцу „послужног добра“,⁵¹ због недостатка публицитета.

IV. ЗАКЉУЧАК

Стиче се утисак да изведена анализа, са свим њеним тврдњама и консеквенцама, има нешто шири домашај од одређења правне природе негативних стварних службености. Иза изнетих ставова, чини ми се, јавља се могућност једног донекле новог разумевања, другачијег теоријског приступа класификацији субјективних грађанских права. Дубина и сложеност питања која се постављају за развијање целовитог погледа на поделу субјективних грађанских права готово је застрашујућа, па су ставови који би могли имати далекосежније последице излагани пре свега с обзиром на негативне стварне службености, и посебно на то да су оне једно „гранично“ право релативно мањег значаја. Проширити видокруг истраживања на сва субјективна грађанска права и „отворати нова врата“ чинило ми се сувише захтевним подухватом, који би сасвим сигурно прекорачио границе семинарског рада.

У светлу изведене анализе, сматрам да негативне стварне службености по својој природи извесно нису стварна права. Ако се остане при традиционалном поимању стварних права као права власти на стварима која делују *contra omnes* а облигационих као права тражења која делују *inter partes*, негативне стварне службености не би се могле сврстати ни у једну од те две групе, односно остале би ван класификованих типова субјективних грађанских права. С друге стране, ако се прихвати став да супротстављивост не улази у појмовно одређење субјективних права, смело би се рећи да је *негативна стварна службеност у суштини једно изражено, дакле облигационо право*, које се због уписа у земљишне књиге може супротставити *contra omnes*. Овакав теоријски приступ (третирање негативне стварне службености као облигационог права)

⁵¹ Знакови навода стављени су јер, ако није реч о стварној службености, не може бити речи ни о послужном добру. Из истих разлога под наводницима је написано и повласно добро.

имао би и извесне практичне консеквенце,⁵² али чини ми се да би његовим прихватањем негативне стварне службености биле прецизније одређене, те да не би, као сада, биле изостављене из извршене класификације.⁵³

52 Не би постојала никаква разлика, на пример, у вези са застарелошћу, јер је за негативне стварне службености изричито предвиђено да застаревају у посебним роковима (20 година рок за застарелост, 3 године за либераторну узупапију, с тим што је код њих могуће практично замислити само ову последњу), али у погледу надлежности суда постојала би разлика која би се састојала у непостојању искључиве надлежности суда на чијој територији се непокретност налази – види члан 56 Закона о парничном поступку, *Сл. лист СФРЈ* бр. 4/1977. Међутим, и ова разлика не би била толико крупна у пракси, с обзиром на то да власник послужног добра по правилу има било пребивалиште било боравиште на територији где се то добро налази (поготово у периоду када својим поступањем вређа право негативне стварне службености), тако да би и примена правила опште месне надлежности, кад год је то практично потребно, довела до судовања пред судом на чијој територији се налази послужно добро.

53 А сада је управо тако, јер, као што је показано, оне нису ни стварна ни облигациона права у смислу класичног дефинисања тих врста субјективних грађанских права.